

Ткач Соломія Миколаївна,

*канд. екон. наук, науковий співробітник сектору просторового розвитку
відділу регіональної економічної політики,
ДУ «Інститут регіональних досліджень
ім. М.І. Долишнього НАН України» (м. Львів, Україна)*

МАКРОРІВНЕВІ ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПРОМИСЛОВОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Виділено ключові чинники державного рівня, які впливають на конкурентоспроможність промисловості регіонів України. Здійснено аналіз макрорівневих умов формування конкурентоспроможності промисловості України за останні п'ять років. Виявлено чинники деструктивної дії впливу на конкурентоспроможність промисловості та причини їх виникнення. Розроблено рекомендації центральним органам влади, практична реалізація яких дозволить поліпшити розвиток інноваційної діяльності в регіонах України та підвищити конкурентоспроможність вітчизняних промислових підприємств.

Ключові слова: конкурентні переваги, загрози, інноваційна діяльність, промисловість, макросередовище, чинники, регіони.

Постановка проблеми. Сучасний світ стоїть на порозі четвертої промислової революції [1], яка базується на новітніх технологіях штучного інтелекту, робототехніці, біотехнологіях, автономних транспортних засобах та ін. [2]. З огляду на це, одним із пріоритетних напрямів розвитку регіонів України є підвищення конкурентоспроможності промисловості. Конкурентоспроможність – ринкова категорія, що має динамічний характер і формується під дією впливу різних за своєю природою, характером і ступенем дії чинників. Зважаючи на це, чинники впливу на конкурентоспроможність промисловості регіону можна трактувати як умови, процеси та явища макро-, мезо- і мікрорівня, що впливають на здатність промислових підприємств регіону успішно конкурувати на національному і світових ринках.

Ураховуючи світові тенденції розвитку промисловості, а також можливості та загрози відкриття зони вільної торгівлі з ЄС, виникає актуальна необхідність у дослідженні макрорівневих чинників впливу на конкурентоспроможність промисловості регіонів України задля пошуків шляхів її підвищення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у дослідження сутності конкурентоспроможності регіонів здійснили О. Шнипко [3], Я. Жаліло, Я. Базилюк, Я. Белінська [4], які вивчали цю проблематику, ураховуючи сучасні умови глобалізації. Натомість З. Герасимчук і Л. Ковальська [5], Л. Чернюк, Д. Клиновий, П. Швець [6] досліджували питання методології оцінювання конкурентоспроможності регіонів. Колектив авторів на чолі з Г. Янковим [7] провели оцінювання чинників та резервів підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств у сучасних умовах вітчизняної економіки. Особливої уваги заслуговує серед досліджень розвитку промисловості остання праця Клауса Шбава, який розкриває сутність та перспективи розвитку четвертої промислової революції [2].

Невирішені питання. Незважаючи на наявний доробок науковців та практиків, проблематика формування конкурентоспроможності промисловості регіонів та чинників впливу на неї на макрорівні залишається не до кінця розкритою і потребує

подальших досліджень з урахувань сучасних світових тенденцій та національних особливостей розвитку.

Метою статті є виявлення процесів та явищ макрорівня, які визначають сучасні умови формування конкурентоспроможності промисловості в Україні задля розроблення практичних рекомендацій щодо її підвищення на інноваційній основі.

Основні результати дослідження. Конкурентоспроможність промислових підприємств регіонів України значною мірою визначається зовнішніми макрорівневими умовами. Серед чинників, що здійснюють істотний вплив на конкурентоспроможність промисловості регіонів держави, можна виокремити: політичні (діяльність політичних партій, рухів, які формують соціально-політичну ситуацію в країні); нормативно-правові (розробка й реалізація законодавчих актів, котрі впливають на бізнес-клімат у країні, розвиток економіки та промисловості зокрема); економічні (бюджетна, фіскальна, монетарна, інвестиційна, інноваційна, митна політика держави, що відображається через стан макроекономічної ситуації в країні), інституційні (налагодження співпраці між владою і промисловими підприємствами та їх інвесторами), торговельні (налагодження торговельних зв'язків з іншими країнами, створення зон вільної торгівлі) та ін. Разом з тим, наведені чинники досить тісно взаємопов'язані і здійснюють синергетичний вплив на рівень конкурентоспроможності промислових підприємств регіонів.

Згідно з даними Всесвітнього економічного форуму [8], Україна за рівнем конкурентоспроможності (*The Global Competitiveness Index*) упродовж останніх п'яти років (2011-2015 рр.) знаходилася в межах 73-84 місць зі 144 можливих. У різні роки рівень конкурентоспроможності України був близьким як до рівня африканських країн (Намібії, Тунісу), так і європейських (Словаччини, Чехії, Чорногорії) (рис. 1). У цьому рейтингу було оцінено: базові вимоги до країн (інфраструктура, інституції, макроекономічна стабільність країни, охорона здоров'я та освіта), підсилювачі ефективності (розмір ринку, технологічна готовність, ринки праці, фінансів, товарів, професійна підготовка), а також чинники розвитку та інноваційний потенціал.

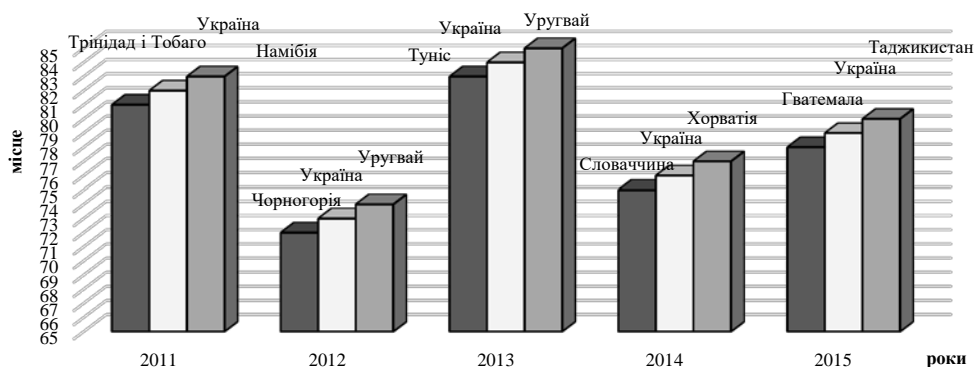

Рисунок 1 – Місце України у світі за рівнем конкурентоспроможності за 2011-2015 рр. (на основі даних [8])

За останній рік конкурентоспроможність України знизилася. Міжнародні експерти до ключових макрорівневих причин погіршення конкурентоспроможності України віднесли: корупцію, проблемний доступ бізнесу до фінансів, інфляцію, політичну

нестабільність, податкове навантаження, неефективну урядову бюрократію, нестабільність валютного курсу. За таких умов промисловим підприємствам регіонів України доволі складно формувати нові та розвивати наявні конкурентні переваги.

Нестабільна політична ситуація, часті вибори і, як правило, чергова зміна законодавства, а також існування загроз національній безпеці та військових конфліктів на території країни, анексія АР Крим істотно змінили макроекономічну ситуацію в Україні за останні три роки (2013-2015 рр.). Так, за рівнем макроекономічної стабільності Україна у 2015 році знаходилася на 134 місці серед 144 [1]. Окрім того, Україна була лідером серед країн світу за обсягами падіння ВВП, зокрема у 2015 році цей показник становив 10,3% [9].

За іншим міжнародним рейтингом конкурентоспроможності країн світу (*IMD World Competitiveness Scoreboard*) [10], який базується на оцінюванні економічного розвитку країн, ефективності уряду, бізнесу та інфраструктури, Україна у 2015 році посіла передостаннє місце з 61 досліджуваної країни. За цим рейтингом рівень конкурентоспроможності України близький до рівня Аргентини і Венесуели.

Наявність високого рівня корупції в Україні не лише стримує потік іноземних інвестицій у промислові підприємства регіонів, але й нівелює можливість формування рівних конкурентних умов. Як свідчать дані Індексу сприйняття корупції (*Corruption Perceptions Index*), Україна у 2015 році набрала 27 балів зі 100 можливих, що лише на 1 бал більше, аніж минулого року [11]. Загалом за цим показником Україна посіла 130 місце зі 168, опинившись серед таких країн як: Камерун, Непал, Іран, Нікарагуа, Парагвай і Коморські острови. Наприклад, у 2011 році Україна у цьому рейтингу займала 152 місце серед 184 країн світу. Тобто за останні п'ять років рівень корупції в країні не зазнав істотних змін, попри задекларовані реформи.

Упродовж останніх двох років (2014-2015 рр.) в Україні спостерігалось різке зростання рівня інфляції. Так, індекс споживчих цін становив 143,3% у 2015 році і 124,9% у 2014 році проти 104,6% 2011-го, що було одним з найвищих показників у світі [12]. До ключових причин можна віднести: дефіцит бюджету, девальвацію національної валюти, наявність високих ставок на кредити, надмірне податкове навантаження. Так, станом на січень-листопад 2015 року дефіцит Державного бюджету України становив 1 174,1 млн грн. У минулому році за аналогічний період цей показник склав 59 269,3 млн грн. [13]. На 2016 рік Державний бюджет України також закладений з дефіцитом (72 652,3 млн грн.) при інфляції у 12%.

Відчутний негативний вплив на конкурентоспроможність промисловості здійснює девальвація гривні. Так, за 2011-2015 рр. вартість національної валюти України щодо долара США знизилася у понад 2,7 рази: з 7,87 грн/дол. США до 24,26 грн/дол. США [14]. На нинішній день спостерігається продовження цієї негативної тенденції. Національний банк України причинами девальвації гривні у 2015 році називав: скорочення експортних надходжень на тлі падіння світових цін на сировинні товари; обмеження з боку Росії; девальвація валют країн-торгових партнерів; посилення політичної невизначеності; нерівномірність бюджетних виплат; ситуативні чинники [15].

Проблема кредитування в Україні є одним з ключових гальмівних чинників розвитку вітчизняних промислових підприємств, зокрема їх фінансової можливості впроваджувати новітні засоби виробництва задля підвищення конкурентоспроможності. Наприклад, питома вага кредитів та інших позик у структурі джерел фінансування інвестиційної діяльності у 2015 році становила лише 7,3%, а інноваційної – 3,6% [16]. Ключовою причиною такої ситуації є висока вартість залучення коштів. Якщо в країнах

ЄС для малих підприємств медіанна відсоткова ставка становить лише 7%, то в Україні – у понад 3-4 рази більше (24-32%) [17]. Окрім того, у цих країнах ефективно діють програми розвитку малого і середнього бізнесу (наприклад, «Конкурентоспроможність малих і середніх підприємств» (COSME)), в рамках яких державна гарантія покриває більшу половину кредиту підприємств. Тобто промислові підприємства регіонів України мають значно гірші фінансові умови для розвитку, у т.ч. інноваційної діяльності, аніж їх іноземні конкуренти.

Стабільно незадовільним залишається рівень оподаткування в Україні, що підтверджують численні вітчизняні та зарубіжні дослідження. За цим показником Україна у світі посідає 107 місце з 189 можливих [18]. Вкрай негативною є вітчизняна практика змінювати податкове законодавство під прийняття Державного бюджету України. Нестабільність податкового регулювання в Україні знижує інвестиційну привабливість промислових підприємств. Окрім того, так і не було проведено податкової реформи, як того очікувалося раніше.

Водночас до позитивів останніх змін Податкового кодексу України, які вплинуть на діяльність промислових підприємств, можна віднести: зменшення ставки єдиного соціального внеску, що сплачують роботодавці (з 41% до 22%), скасування єдиного соціального внеску, що сплачували працівники; зниження податків на газовидобування; запровадження рівної ставки податку на доходи фізичних осіб (18% проти 15% / 20%) [19].

Часта зміна податкового законодавства та поведінка фіскальних органів в Україні сприяли розвитку тінізації вітчизняної економіки. Зокрема, рівень тінізації вітчизняної економіки у 2015 році досягнув 47% від ВВП, тоді як у 2011 році він становив 34% [20]. Серед видів промислової діяльності в Україні рівень тінізації у переробній промисловості склав 59% від ВДВ, а в добувній промисловості – 65%. Як зазначають у Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України [20], в період криз тінюва економіка відіграє роль «амортизаційної подушки», дозволяючи суб'єктам підприємницької діяльності підтримувати рівень власної конкурентоспроможності, виступає системним індикатором неефективності державного управління та несприятливих умов ведення бізнесу.

Згідно з рейтингом *Doing business* 2016 [18], Україна за рівнем легкості ведення бізнесу займає 83 місце зі 189, піднявшись на 4 пункти, порівняно з попереднім роком. За останній рік спостерігався позитивний поступ за такими напрямками: поліпшення реєстрації підприємств (на 40 пунктів зростання), реєстрації власності (+3) і підключення системи електрозабезпечення (+1). У той же час, погіршення відбулося за такими показниками: отримання кредитів (-2), захист міноритарних інвесторів (-1), оподаткування (-1), отримання дозволів на будівництво (-1). Загалом Україна посідає низькі місця у цьому рейтингу за рівнем вирішення неплатоспроможності (141 місце), отримання дозволів на будівництво (140), підключення системи електрозабезпечення (137). За рівнем розвитку інституцій Україна посідала 130 місце [8], однією з причин можна назвати недієвість державно-приватного партнерства (ДПП). Загалом у рамках ДПП в Україні передбачено ряд переваг. Державний партнер може надавати гарантії, що є вкрай важливо, ураховуючи нестабільні умови господарювання. Можливим є співфінансування інвестиційних проектів за рахунок державних, місцевих та інших джерел, згідно із загальнодержавними та місцевими програмами. Здійснюється розподіл ризиків між державним партнером та інвестором, що є істотною перевагою при високих вітчизняних ризиках інвестування. ДПП передбачає довготривалість відносин (від 5 до 50 років) [21].

На жаль, в Україні цей вид співпраці між владою та інвесторами не запрацював повною мірою. Інвестори досить обережно відносяться до ДПП в Україні через наявність високих ризиків, зокрема тих, які вже були згадані: часта зміна законодавства, високий рівень корупції, розкрадання коштів, бюрократичні перепони, неефективне державне управління. Окрім того, відсутнє правове та фінансове підґрунтя до задекларованих норм законодавства про ДПП. Так, Бюджетним кодексом України не передбачено гарантування компенсації інвестору з Державного бюджету, в Податковому кодексі відсутні податкові та митні пільги для інвесторів тощо.

Разом з ДПП позитивним та перспективним напрямом для промислових підприємств України є функціонування індустріальних парків. Експерти Асоціації індустріальних парків України [22] до ключових переваг таких парків відносять: створення нових робочих місць, збільшення надходжень до місцевих бюджетів, ріст доходів населення, реалізація проектів регіонального розвитку, розвиток соціальної інфраструктури, розширення сфери послуг, а також формування позитивного іміджу регіону шляхом виробництва високоякісної та конкурентної продукції.

Однак в Україні з розвитком індустріальних парків пов'язано багато проблем. Якщо в європейських країнах цей механізм залучення інвестицій діє дуже давно, а в наших сусідів, наприклад, Польщі, Угорщині, вже нараховуються сотні індустріальних парків, то в Україні з 2012 року зареєстровано 12, а по факту є лише 4 індустріальні парки (ІП «Коростень» у Коростині, ІП «Соломоново» на Закарпатті, «Львівський індустріальний парк «Рясне-2» та ІП «Свема» в Шостці). У країнах ЄС вагома роль при створенні та розвитку індустріальних парків належить саме державі. На жаль, в Україні сприяння держави в цьому питанні є малоефективним, про що свідчить мізерна кількість наявних індустріальних парків.

Разом з тим, необхідно зазначити про наявність позитивних зрушень щодо регулювання діяльності індустріальних парків в Україні. Так, наприкінці 2015 року були внесені зміни до Закону України «Про індустріальні парки», якими спрощуються процедури їх створення. Окрім того, вводиться поняття «транскордонного індустріального парку» – індустріальний парк, який створюється і функціонує на підставі міжнародного договору України, який укладається між урядами держав або уповноваженими ними ініціаторами створення [23].

Говорячи про державну підтримку розвитку промислових підприємств у регіонах, необхідно зазначити, що в Україні на нинішній день відсутня затверджена державна програма розвитку промисловості. У 2013 році Кабінетом Міністрів України було схвалено «Концепцію Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2020 року» [24], однак подальших ґрунтовних кроків у цьому напрямі не було зроблено. У регіонах України або взагалі відсутні програми розвитку промисловості та інноваційної діяльності, або термін реалізації їх завершився без досягнення істотних зрушень у цих сферах. Загалом державна підтримка розвитку інноваційної діяльності промислових підприємств є незначною. Так, у 2014 році бюджетні кошти у структурі витрати на інновації становили лише 2,6%, а понад 90% припадало на власні кошти підприємств [16]. Труднощі в отриманні державної допомоги або субсидій на інновації є однією з ключових причин, що перешкоджають промисловим підприємствам здійснювати інновації в Україні.

Вагомий вплив на конкурентоспроможність промисловості регіонів України здійснює зовнішньоторговельна політика держави. Адже діяльність Уряду щодо просування вітчизняної промислової продукції на міжнародні ринки, обрання напрямів експортної політики визначають здатність промислових підприємств конкурувати з

іншими підприємствами. Згідно з даними *The Global Competitiveness Index 2015-2016* [8], за рівнем розвитку міжнародної торгівлі Україна посідає 109 місце з 189. Проблемою торговельної політики України є орієнтація на вузьке коло партнерів і, відповідно, високий ризик залежності від країн-партнерів. Так, у 2015 році майже половина експорту України (46%) була спрямована лише у 7 країн світу (Російську Федерацію, Туреччину, Китай, Єгипет, Італію, Польщу, Індію) [16]. Те саме стосується імпорту – на 7 країн (Російську Федерацію, Китай, Німеччину, Білорусь, Польщу, Угорщину, США) припало 61,2% від загального імпорту в Україну. Окрім того, значною проблемою зовнішньоторговельної політики України є неефективна структура експортних поставок, в якій лєвова частка (понад 60%) належить сировинній продукції, а не продукції з високою доданою вартістю.

За останні роки торговельна політика України зазнала істотних змін. Ключовою причиною, безперечно, є військова агресія з боку Російської Федерації на сході та півдні України, що відобразилося не лише на структурі промислового комплексу, але й зовнішньоторговельному балансі країни. У 2015 році, незважаючи на позитивне зовнішньоторговельне сальдо товарів (632,5 млн. дол. США), відбулося скорочення обсягів експорту товарів на 29,3%, порівняно з попереднім роком, а імпорту – на 31,1%. Зокрема, експорт України в Російську Федерацію скоротився на 50,7%, а імпорт – на 41,1%.

Внаслідок втрати російського ринку вітчизняні товаровиробники змушені були шукати нові ринки збуту, багато хто не встиг вчасно переорієнтуватися, знайти нових партнерів. У цьому аспекті створення зони вільної торгівлі з ЄС у 2016 році стало додатковою можливістю для експортоорієнтованих промислових підприємств. Наприклад, у січні 2016 року, порівняно з січнем 2015 року, експорт українського продовольства в ЄС зріс на 16%. На 22% збільшився імпорт нових технологій з Європи [25].

За останні п'ять років (2011-2015 рр.) питома вага ЄС у структурі експорту товарів зросла із 26,4% до 34,1%. Однак, продукція вітчизняних товаровиробників займає менше 1% від загального імпорту в ЄС. Серед ключових причин можна виділити вкрай низький рівень технологічності експорту, що, своєю чергою, є наслідком незадовільного стану інноваційної діяльності промислових підприємств (рис. 2). Так, питома частка обсягу реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої продукції становила 2,8% (у т.ч. нової для ринку – 0,9%, нової лише для підприємства – 1,9%) [16].

У середньому за 2011-2015 рр. питома частка продукції високотехнологічних сфер промисловості в експорті регіонів України в ЄС становила 4,1%. Натомість частка продукції низькотехнологічних сфер промисловості зросла. Така ситуація негативно впливає на рівень конкурентоспроможності промисловості України. На фоні високого розвитку інноваційної сфери в країнах ЄС вітчизняні підприємства значно програють своїм європейським конкурентам.

Як наслідок, у 2015 році, спостерігалось від'ємне сальдо зовнішньоторговельного балансу України і ЄС – 2326,3 млн. дол. США. Порівняно з попереднім роком, відбулося скорочення експорту товарів з України в ЄС на 23,4%, а імпорту – на 27,2%. Натомість у 2014-2015 рр. спостерігалось стрімке зростання (на 30-35%) цінової конкурентоспроможності українського експорту в ЄС, порівняно з показником за 2013 рік. Однак внаслідок падіння світових цін на продукцію товарних груп, які превалюють в експорті України, повільного зростання економіки країн ЄС, погіршення умов торгівлі та ряду внутрішніх чинників, Україні не вдалося розширити

експорт до ЄС внаслідок посилення цінової конкурентоспроможності.

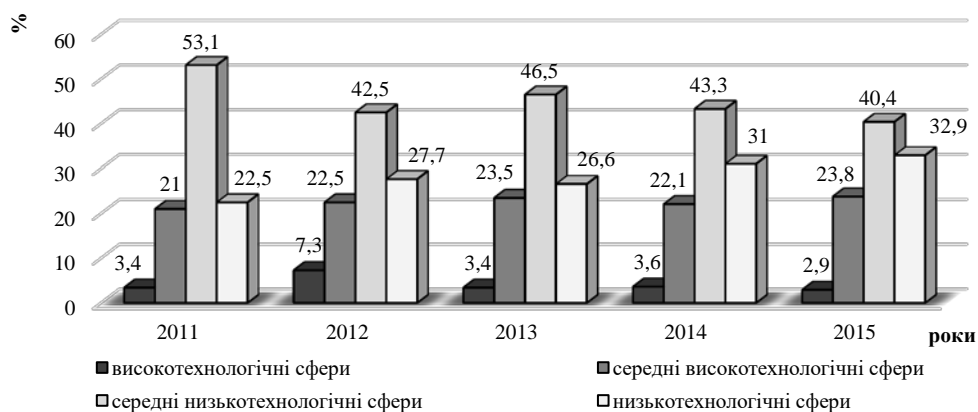

Рисунок 2 – Динаміка структури експорту продукції промисловості України до ЄС за технологічним рівнем за 2011-2015 рр., % (на основі даних [16])

Таким чином, урахувавши сучасний стан макросередовища в Україні, для поліпшення рівня конкурентоспроможності промисловості регіонів на інноваційній основі з боку держави має бути вжито низка заходів (рис. 3).

Кабінету Міністрів України необхідно забезпечити ефективність реалізації задекларованих реформ, зокрема в судовій, податковій системі, адміністративно-територіальному устрої, що дозволить поліпшити інвестиційний клімат.

Міністерству економічного розвитку і торгівлі України розробити:

– Державну програму підвищення конкурентоспроможності промисловості з урахуванням: Концепції Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості; наявного експортного та промислового потенціалу України; необхідності стимулювання розвитку нових форм просторової організації бізнесу;

– Державну цільову економічну програму розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності з урахуванням сучасних трансформацій в економіці і наявних ризиків, а також процесів децентралізації та євроінтеграції.

Міністерству економічного розвитку і торгівлі України оптимізувати структуру експортних поставок товарів у напрямі збільшення питомої ваги продукції видів промислової діяльності з високою доданою вартістю.

Окрім того, упорядкувати процедури та прискорити перехід промислових підприємств на технічні стандарти ЄС.

За прикладом ЄС, створити Центр інноваційного розвитку з філіалами в регіонах, який би відслідковував динаміку розвитку інноваційної діяльності в регіонах України, координував відповідні національні й регіональні програми, забезпечував налагодження тісної співпраці між владою та суб'єктами інноваційної діяльності, розробляв прогнози, пропозиції та рекомендації для центральних органів влади. А також створити електронну мережу інноваційних регіонів в Україні, яка б відображала поточний розвиток інноваційної діяльності в регіонах, наявний інноваційний потенціал, учасників інноваційного ринку тощо.

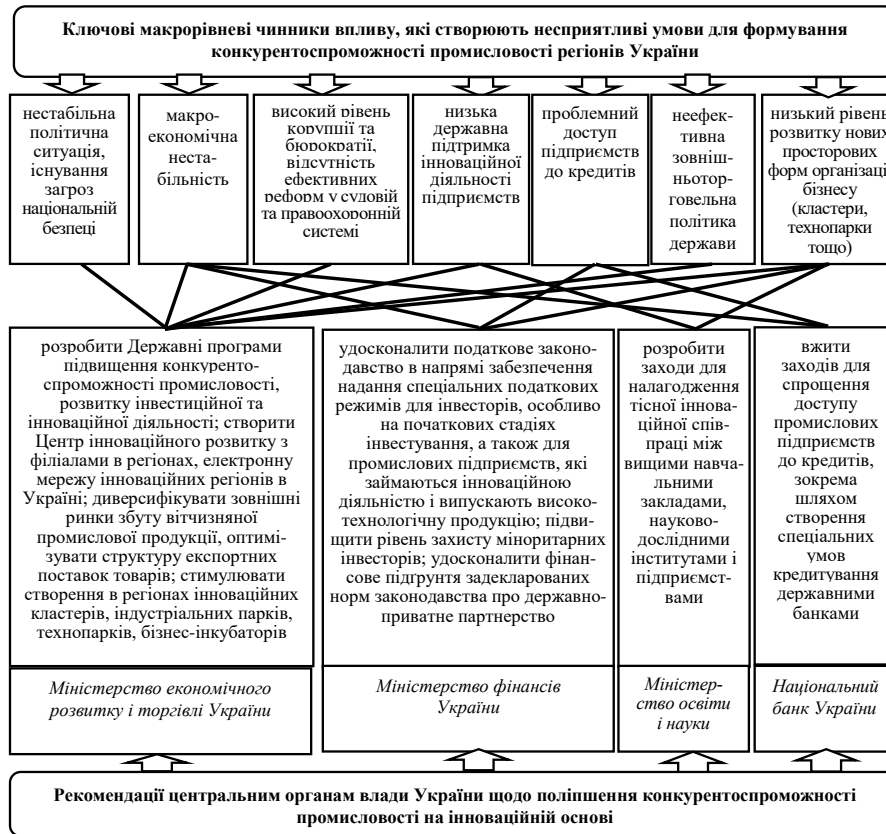

Рисунок 3 – Макрорівневі проблеми формування конкурентоспроможності промисловості в Україні та шляхи їхнього вирішення

Міністерству фінансів України доцільно внести у Податковий кодекс України положення, які передбачають надання спеціальних податкових режимів для інвесторів, особливо на початкових стадіях інвестування, а також для промислових підприємств, які займаються інноваційною діяльністю і випускають високотехнологічну продукцію; підвищити рівень захисту міноритарних інвесторів. Зокрема, використовуючи зарубіжний досвід [25-6], запровадити: податкові пільги на інвестиції в наукомісткі сфери господарювання (50% податку, встановленого для інших сфер господарювання), у разі придбання передової технології (до 25% суми інвестицій); цільові безоплатні субсидії підприємствам, які освоюють нову технологію; прискорена амортизація на час технічного переоснащення. Окрім того, важливим аспектом є відхід від практики частої зміни податкового законодавства під ситуативні моменти (затвердження Держбюджету).

Міністерству фінансів удосконалити фінансове підґрунтя задекларованих норм законодавства про державно-приватне партнерство. Так, у Бюджетному кодексі України передбачити гарантування компенсації інвестору з державного бюджету, у Податковому кодексі – податкові та митні пільги для інвесторів тощо. Окрім того,

мають бути врегульовані питання щодо вибору форми здійснення державно-приватного партнерства; питання переходу права власності на об'єкт до інвестора на період дії угоди про державно-приватне партнерство; питання правового статусу земельних ділянок, що використовуються під час реалізації інвестиційних проектів та ін.

Національному банку України вжити заходів для спрощення доступу промислових підприємств, особливо інноваційно активних, до кредитів. Зокрема сприяти розробці державними та комерційними банками програм пільгового кредитування на технологічні нововведення підприємств, здійснення науково-дослідних робіт (30% сум кредиту видається протягом реалізації програми і до 20% на її завершальній стадії)

Висновки. Розвиток України упродовж останніх п'яти років (2011-2015 рр.) характеризувався динамічністю змін в усіх сферах життєдіяльності. Це, своєю чергою, відобразилося на рівні конкурентоспроможності країни загалом та її промисловості зокрема. Серед макрорівневих чинників впливу, які створювали несприятливі умови для формування конкурентоспроможності промисловості, можна виокремити: нестабільна політична та економічна ситуація; високий рівень тінізації економіки, корупції та бюрократії, відсутність ефективних реформ у судовій та правоохоронній системі; проблемний доступ промислових підприємств до кредитів; низький рівень державної підтримки інноваційної діяльності підприємств та нових форм просторової організації бізнесу та ін. Виявлення окреслених деструктивних чинників макросередовища України дало змогу розробити рекомендації центральним органам влади, які дозволять поліпшити розвиток інноваційної діяльності в регіонах України і, відповідно, підвищити конкурентоспроможність вітчизняних промислових підприємств.

Подальші дослідження будуть спрямовані на вивчення зарубіжного досвіду стимулювання розвитку нових форм просторової організації бізнесу.

1. Герасимчук З.В. Конкурентоспроможність регіону: теорія, методологія, практика : монографія / З.В.Герасимчук, Л.Л.Ковальська. – Луцьк : Надстир'я, 2008. – 248 с.

2. Горбач Д. Как малые и средние компании выживают в Евросоюзе [Електронний ресурс] / Д. Горбач. – Режим доступу: http://economics.lb.ua/business/2015/03/27/300045_malie_srednie_kompanii_vizhivayut.html.

3. Доскіч В. Індустріальні парки: без економічного дива [Електронний ресурс] / В. Доскіч // УНІАН. – Режим доступу: <http://economics.unian.ua/industry/1124071-industrialni-parki-v-ukrajini-bez-ekonomichnogo-diva.html>.

4. Закон України «Про індустріальні парки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5018-17>

5. Закон України «Про державно-приватне партнерство» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>.

6. Індекс інфляції (України) [Електронний ресурс] // Фінансовий портал Мінфін. – Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/index/inf/>.

7. Інфляційний звіт і Макроекономічний прогноз НБУ (січень 2016) [Електронний ресурс] // Національний банк України. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document;jsessionid=6EA7ADF9D596FA1F244F72D85448DE00?id=27159663>.

8. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації / Я.А. Жаліло, Я.Б. Базилук, Я.В. Белінська та ін. – К. : НІСД, 2005. – 222 с.

9. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення : монографія / за заг. ред. О.Г. Янкового. – Одеса : Атлант, 2013. – 470 с.

10. Конкурентоспроможність регіонів України (методологія і практика) / Л.Г. Чернюк, Д.В. Клиновий, П. А. Швецьтаін. – К. : РВПС України НАН України, 2010. – 108 с.

11. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, встановлений НБУ [Електронний ресурс] // Національний банк України. – Режим доступу: www.bank.gov.ua/files/Exchange_r.xls.

12. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
13. Показники виконання державного бюджету 2014/2015 [Електронний ресурс] // Міністерство фінансів України. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/news/view/pokazniki-vikonannja-bjudzhetu-ukraini-20142015-rik?category=bjudzhet&subcategory=poperedni-bjudzheti>.
14. Початок дії ЗВТ з ЄС дав зростання українського експорту продовольства в Євросоюз на 16% [Електронний ресурс] // Interfax-Україна. – Режим доступу: <http://ua.interfax.com.ua/news/general/326262.html>.
15. Проект «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: cstei.lviv.ua/upload/pub/Innov/1245607668_49.doc.
16. Розпорядження Кабінету Міністрів «Про Концепцію Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2020 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/603-2013-%D1%80>.
17. Статистична інформація [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
18. Тенденції тіншової економіки в Україні I квартал 2015 року // Міністерство економічного розвитку і торгівлі. – К., 2015. – 18 с.
19. Шнипко О. С. Конкурентоспроможність України в умовах глобалізації / О. С. Шнипко ; НАН України ; Ін-т екон. та прогноз. – К., 2009. – 456 с.
20. Corruption Perceptions Index [Електронний ресурс] // Transparency International. – Режим доступу: <http://www.transparency.org/cpi2011/results/>.
21. Doingbusiness 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://russian.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/ukraine/>.
22. MD World Competitiveness Yearbook 2015 Results [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.imd.org/wcc/news-wcy-ranking/>.
23. Schwab Klaus. The Fourth Industrial Revolution [Електронний ресурс] / Klaus Schwab // The Financial Times. – Режим доступу: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/9930245c-b924-11e5-bf7e-8a339b6f2164.html>.
24. The Global Competitiveness Index Ranking [Електронний ресурс] // World economic forum. – Режим доступу: <http://www.weforum.org/reports>.
25. World Economic Forum Annual Meeting 2016: Mastering the Fourth Industrial Revolution [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org/reports/world-economic-forum-annual-meeting-2016-mastering-the-fourth-industrial-revolution>.
1. Herasymchuk, Z.V., & Kovalska, L.L. (2008). *Konkurentospromozhnist rehionu: teoriia, metodolohiia, praktyka [The competitiveness of the region: the theory, methodology, practice]*. Lutsk: Nadstyia [in Ukrainian].
2. Horbach, D. (2015). Yak mali i seredni kompanii vyzhyvaiut u Yevrosoiuzi [How do small and medium-sized companies survive in the European Union]. *LB.ua*. Retrieved from http://economics.lb.ua/business/2015/03/27/300045_malie_srednie_kompanii_vizhivayut.html [in Russian].
3. Doskich, V. (2015). Industrialni parky: bez ekonomichnoho dyva [Industrial parks without economic miracle]. *UNIAN*. Retrieved from <http://economics.unian.ua/industry/1124071-industrialni-parki-v-ukrajini-bez-ekonomichnogo-diva.html> [in Ukrainian].
4. Zakon Ukrainy «Pro industrialni parky» [The Law of Ukraine «On the industrial parks»]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5018-17> [in Ukrainian].
5. Zakon Ukrainy «Pro derzhavno-pryvatne partnerstvo» [The Law of Ukraine «On public-private partnership»]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>.
6. Indeks inflatsii (Ukrainy) [The inflation index (Ukraine)]. (2016). *index.minfin.com.ua*. Retrieved from <http://index.minfin.com.ua/index/inf/> [in Ukrainian].
7. Inflatsiiniyi zvit i Makroekonomichniyi prohnoz NBU (sichen 2016) [Inflation Report and macroeconomic forecast of NBU (January 2016)]. (2016). *bank.gov.ua*. Retrieved from

- <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document;jsessionid=6EA7ADF9D596FA1F244F72D85448DE00?i d=27159663> [in Ukrainian].
8. Zhalilo, Ya.A., Bazyliuk, Ya.B., & Belinska, Ya.V. (2005). *Konkurentospromozhnist ekonomiky Ukrainy v umovakh hlobalizatsii* [The competitiveness of Ukraine's economy in the context of globalization]. Kyiv: NISD [in Ukrainian].
9. Yankovyi, O.H. (Eds.). (2013). *Konkurentospromozhnist pidpriemstva: otsinka rivnia ta napriamy pidvyshchennia* [The competitiveness of enterprises: assessment of the level and areas of improvement]. Odesa [in Ukrainian].
10. Cherniuk, L.H., Klynovyi, D.V., & Shvets, P.A. (2010). *Konkurentospromozhnist rehioniv Ukrainy (metodolohiia i praktyka)* [The competitiveness of Regions of Ukraine (methodology and practice)]. Kyiv.: RVPS Ukrainy NAN Ukrainy [in Ukrainian].
11. Ofitsiyni kurs hryvni shchodo inozemnykh valiut, vstanovlenyi NBU [The official rate of the hryvnia against foreign currencies set by the NBU]. (2016). *bank.gov.ua*. Retrieved from www.bank.gov.ua/files/Exchange_r.xls [in Ukrainian].
12. Podatkovi kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine]. (n.d.). *zakon5.rada.gov*. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> [in Ukrainian].
13. Pokaznyky vykonannia derzhavnoho biudzhetu 2014/2015 [Indicators of the state budget 2014/2015]. (2016). *minfin.gov.ua*. Retrieved from <http://www.minfin.gov.ua/news/view/pokazniki-vikonannja-bjudzhetu-ukraini-20142015-rik?category=bjudzhet&subcategory=poperedni-bjudzheti> [in Ukrainian].
14. Pochatok dii ZVT z YeS dav zrostantia ukrainskoho eksportu prodovolstva v Yevrosoiuz na 16% [Initial FTA gave rise Ukrainian food exports to the EU by 16%]. (2016). *ua.interfax.com.ua*. Retrieved from <http://ua.interfax.com.ua/news/general/326262.html> [in Ukrainian].
15. Proekt «Stratehiia innovatsiinoho rozvytku Ukrainy na 2010-2020 roky v umovakh hlobalizatsiinykh vyklykiv» [The Project «Strategy of innovative development of Ukraine for 2010-2020 in Conditions of Global Challenges»]. (n.d.). *cstei.lviv.ua*. Retrieved from cstei.lviv.ua/upload/pub/Innov/1245607668_49.doc [in Ukrainian].
16. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv «Pro Kontseptsiiu Zahalnodержavnoi tsilovoi ekonomichnoi prohramy rozvytku promyslovosti na period do 2020 roku» [The Order of Cabinet of Ministers «On the Concept of the State target economic program of industrial development for the period till 2020»]. (n.d.). *zakon3.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/603-2013-%D1%80> [in Ukrainian].
17. Statystychna informatsiia [Statistical information]. (2016). *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
18. *Tendentsii tinovoi ekonomiky v Ukraini I kvartal 2015 roku* [Trends of shadow economy in Ukraine the first quarter of 2015]. (2015). Kyiv: Ministerstvo ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy [in Ukrainian].
19. Shnyupko, O.S. (2009). *Konkurentospromozhnist Ukrainy v umovakh hlobalizatsii* [Ukraine's Competitiveness in a globalized]. Kyiv: In-t ekon. ta prohnozuv [in Ukrainian].
20. Corruption Perceptions Index. (2016). *Transparency International*. Retrieved from <http://www.transparency.org/cpi2011/results/> [in English].
21. Doingbusiness 2016. (2016). *doingbusiness.org*. Retrieved from <http://russian.doingbusiness.org/data/exploreconomies/ukraine/> [in Russian].
22. MD World Competitiveness Yearbook 2015 Results. (2015). *www.imd.org*. Retrieved from <https://www.imd.org/wcc/news-wcy-ranking/> [in English].
23. Schwab Klaus. (2016). The Fourth Industrial Revolution. *The Financial Times*. Retrieved from <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/9930245c-b924-11e5-bf7e-8a339b6f2164.html> [in English].
24. The Global Competitiveness Index Ranking. (2016). *World economic forum*. Retrieved from <http://www.weforum.org/reports> [in English].
25. World Economic Forum Annual Meeting 2016: Mastering the Fourth Industrial Revolution. (2016). *weforum.org*. Retrieved from <http://www.weforum.org/reports/world-economic-forum-annual-meeting-2016-mastering-the-fourth-industrial-revolution> [in English].

С.Н. Ткач, канд. экон. наук, научный сотрудник сектора пространственного развития отдела региональной экономической политики, ГУ «Институт региональных исследований им. М.И. Долишнего НАН Украины» (г. Львов, Украина)

Макроуровневые факторы влияния на конкурентоспособность промышленности регионов Украины

Выделены ключевые факторы государственного уровня, которые влияют на конкурентоспособность промышленности регионов Украины. Осуществлен анализ макроуровневых условий формирования конкурентоспособности промышленности Украины за последние пять лет. Выявлены факторы деструктивного воздействия на конкурентоспособность промышленности и причины их возникновения. Разработаны рекомендации центральным органам власти, практическая реализация которых позволит улучшить развитие инновационной деятельности в регионах Украины и повысить конкурентоспособность отечественных промышленных предприятий.

Ключевые слова: конкурентные преимущества, угрозы, инновационная деятельность, промышленность, макросреда, факторы влияния, регионы.

S.M. Tkach, Candidate of Economic Sciences, Research Fellow of the Sector of Spatial Development of the Department of Regional Economic Policy, State Institution «Institute of Regional Research named after M.I. Dolishniy of the NAS Ukraine» (Lviv, Ukraine)

Macrolevel factors of influence on industry competitiveness of Ukrainian regions

The aim of the article is to identify processes and phenomena of macro level, which form current conditions of the industry competitiveness of Ukraine for working out practical recommendations of its innovation increasing.

The results of the analysis. The influence of macro-environment on the industry competitiveness is shown. The main factors of industry competitiveness influence which issue on the national level (political, legal, economic, institutional, commercial, etc.) are outlined. These factors are synergistically intertwined and form conditions of the industry competitiveness of regions.

Considering the analysis of the results of international competitiveness rankings the author found out the following factors of lowering the competitive position of Ukraine: corruption, problematic access to business finance, inflation, political instability, tax burden, inefficient government bureaucracy and unstable exchange rate. On the basis of this, the trends of factors are explored over the past five years (2011-2015) and reasons of them are identified. The particular attention is paid to institutional factors as public-private partnership, state support of industrial development, features of the development of industrial parks in Ukraine and others. Moreover, the features of foreign policy of Ukraine and structure of exports of industrial goods are explored.

The study demonstrated key macro threats in Ukraine. Practical recommendations of industry competitiveness increasing are given.

Conclusions and directions of further researches. The development of Ukraine for the past five years (2011-2015) characterized by dynamic changes in all spheres of life. This affected the competitiveness of the country in general and its industry in particular. Macro-level influencing factors, which created unfavorable conditions for the formation of industrial competitiveness, are: macroeconomic instability and high levels of bureaucracy, corruption, lack of effective reforms in judicial and law enforcement system; problematic access to external sources of financing; low level of public support for innovation companies; inefficient trade policy, which is focused on narrow range of trading partners; structure of export deliveries, mainly of raw materials and low-tech products; ineffectiveness of public-private partnerships and other forms of state support of industrial enterprises in Ukraine. Further studies will be used to study the formation of the intro factor of competitiveness of industry in the western regions of Ukraine and the development of measures for its improvement at the regional level.

Keywords: competitive advantages, threats, innovation, industry, macro-environment, factors of influence, regions.

Отримано 20.05.2016 р.